

חולין דף קל"ו

הגמרא הביאה, שנחלקו האם שה של שותפים חייב בראשית הגז. ועל כך אמר רבא, שגם רבי אלעאי הפוטר בשל שותפים וטעמו שהכתוב נאמר בלשון יחיד, מודה בעשר מצוות שיש בהם חיוב בשותפים, שמרבים ממה שכתוב בהם לשון רבים. והם: א. בתרומה, ב. בחלה, ג. בפאה, ד. בבכורה, ה. במזוזה, ו. במעשר, ז. מתנות הזרוע והלחיים והקבה, ח. בבכורים, ט. טלית, י. במעקה. כעת מביאה הגמרא, שאמר רב ביבי בר אביי, רבי אלעאי אינו מודה בדינים אלו כפי שאמר רבא. שכן שנינו בברייתא, בהמת השותפין חייבת בבכורה, ורבי אלעאי פוטר. וטעמו של רבי אלעאי, מהכתוב: "בבקרד ובצאנך". והכוונה במה שנאמר: "בקרס וצאנכס" בלשון רבים, השייכים לכל אחד מישראל.

אמר רב חנינא מסורא, רבי אלעאי אינו מודה כפי שאמר רבא. שכן שנינו בברייתא, בהמת השותפין חייבת במתנות, ורבי אלעאי פוטר, שלומד גזירה שווה "נתינה" "נתינה" מראשית הגז שבשניהם השותפים פטורים. ואם הוא היה סובר שהשותפים חייבים בתרומה, היה לו ללמוד מתרומה ולחייב? אלא מוכח שסובר ששותפים פטורים מתרומה.

לדבי אלעאי אין נוהג ראשית הגז
בחזק לארץ
שואלת הגמרא, כיון שלמדנו שרבי אלעאי לומד מתרומה לראשית הגז, נאמר שנלמד מתרומה⁸⁴⁶ גם לכך שאין חייבים בראשית הגז אלא בארץ? אמר רבי יוסי מנהרביל, אכן כך הוא סובר. וכן מצינו בברייתא, רבי אלעאי אומר, מתנות אין נוהגין אלא בארץ, וכן ראשית הגז אין נוהג אלא בארץ. ואמר רבא, טעמו הוא משום שלומד גזירה שווה "נתינה" "נתינה" מתרומה, שבשניהם אין חייב אלא בארץ.

ראשית הגז מהישן על החדש
אמר לו אביי, אם כן נלמד מתרומה שראשית הגז אוסרת משום טבל? אמר לו, לכך נאמר: "וראשית גז צאנך תתן לו", אין לך בו אלא משהופרש ונעשה ראשית, אבל מתחילה אין לו אלא שם אחד. שאלו, אם כן נאמר שנלמד מתרומה

⁸⁴⁶ קדושין (לו:): קיימ"ל 'כל מצוה שאינה תלויה בארץ נוהגת בין בארץ בין בחו"ל, ונלמד מעבודת כוכבים שהיא חובת הגוף ונוהגת בכל מקום, אבל חובת קרקע אינה נוהגת אלא בארץ. רש"י.

לחייב את ראשית הגז חייבים עליו מיתה במזיד וחומש בשוגג? לכך נאמר בתרומה: "ומתו בו וכו' ויסף... עליו" עליו ולא על ראשית הגז, "בו" ולא בראשית הגז. אם כן, נלמד מתרומה שבראשית הגז יש דין לתת שתי פעמים כמעשר ראשון ושני? לכך נאמר בראשית הגז: "ראשית", אין לך בו חיוב נתינה אלא מתנה ראשונה בלבד. אם כן, נלמד מתרומה שאין לתת מהחדש על הישן? עונה הגמרא, אכן למדנו בברייתא, היו לו שתי רחלות וגזזם והניח שלא השתמש עד שאחרי כמה שנים היו לו חמש גיזים, אין מצטרפים לחיוב. ורק אם היו לו גז מחמש צאן חייב אף אם נגזזו בכמה שנים. והרי בברייתא אחרת שנינו שאין מצטרפים ישן וחדש? אלא מוכח שגם בזה נחלקו רבי אלעאי וחכמים. שלרבי אלעאי המקיש גז לתרומה, אין מצטרף ישן וחדש. ולחכמים מצטרף.

ראשית הגז שגדל אצל גוי

שואלת הגמרא, ושנלמד מתרומה שנוהגת רק אם גדלה בחיוב אצל ישראל אבל אם גדל ביד עובד כוכבים פטור? ומבאר הגמרא, שבתרומה למדים בברייתא, ששנינו, ישראל שלקח שדה בסוריא מעובד כוכבים, עד שלא הביאה שליש חייב. משהביאה שליש, רבי עקיבא מחייב בתוספת, וחכמים פוטרים.⁸⁴⁷ ולגבי ראשית הגז מצינו במשנה שחייבת אף אם גדלה אצל גוי. שכן שנינו, הלוקח גז צאן עובד כוכבים קודם שנגזזה, פטור מראשית הגז. משמע שאם לקחה קודם שנגזזה, חייב אף על פי שגדל אצל עובד כוכבים? עונה הגמרא,⁸⁴⁸ שרבי אלעאי חולק בזה כיון שהוא מקיש גז לתרומה.

שואלת הגמרא, כיון שלמדים מתרומה, נלמד שבראשית הגז אין להפריש ממין על

הפרשת ראשית הגז מין על שאינו מינו

שאינו מינו. שכן מצינו בברייתא לגבי תרומה, היו לו שני מיני תאנים: שחורות ולבנות, וכן שני מיני חטין, אין תורמים ומעשרים מזה על זה. רבי יצחק אומר משום רבי אלעאי, בית שמאי אומרים אין תורמין,

⁸⁴⁷ סוריא = ארם צובה, שכבשה דוד, ולא שמיה 'כבוש' ולא חלה בה קדושת הארץ, וקלה קדושתה, ויש קנין לעובד כוכבים להפקיע מיד מעשר; לפיכך אין ישראל חייב לעשר אלא על התוספת השני שלשים שגדלו אצלו, טבל וחולין מעורבין; אבל בארץ ישראל מעשר על הכל, שאין קנין לעובד כוכבים בה להפקיע מן המעשר; וחכמים פוטרין: דכיון שהביאה שליש ביד עובד כוכבים – כאילו נגמרה כולה בידו, דקיימא לן (ר"ה יב יג). 'תבואה – בתר שליש אולא'. רש"י.

⁸⁴⁸ עמוד ב'.

ובית הלל אומרים תורמין? אומרת הגמרא, שאכן כך מצינו בראשית הגז. ששנינו במשנה, ישראל שהיו לו שני מינים: שחופות ולבנות, ומכר לישראל שחופות אבל לא לבנות, כיון שהמוכר לא שייר אצלו מהשחופות זה נותן לעצמו וזה נותן לעצמו⁸⁴⁹. ואם היה הדין שמפרישים מין על שאינו מינו, היה על המוכר להפריש⁸⁵⁰. דוחה הגמרא, אם הטעם משום שאינו מינו, מדוע אומרת המשנה בסיפא, מכר זכרים אבל לא נקבות זה נותן לעצמו וזה נותן לעצמו, הרי זה ודאי נחשב מאותו המין? אלא ודאי הכוונה שהמוכר צריך לתת בכל אופן. ומה ששנינו 'זה נותן לעצמו וזה נותן לעצמו', השמיעה עצה טובה למוכר שיקנה מעט מהצמר שמכר הזכרים או השחופות, ואותו יתן לכהן שהוא צמר פחות טוב ממה שהשאיר אצלו. וכיון שכך דחתה הגמרא, יש לומר שאין מכאן קושיא לרבי אילעי, שהגמרא אמרה שהמשנה אינה כדבריו.

עוד שואלת הגמרא, ומדוע לא נאמר שנלמד מתרומה להצריך בראשית הגז ששיריה יהיו ניכרים ולא חל אם אמר שנותן כל צמרו? אומרת הגמרא, שאכן כך הדין. ששנינו במשנה בחלה, האומר 'כל גרני תרומה' ו'כל עיסתי חלה', לא אמר כלום. משמע שאם אמר 'כל גזי ראשית' דבריו קיימין. ואילו בברייתא שנינו, 'לא אמר כלום'? אלא נשמע מזה שרבי אלעאי וחכמים נחלקים בזה, וכך המסקנה.

אמר רב נחמן בר יצחק, היום נוהגים העולם כשלשת החכמים: כרבי אלעאי בראשית הגז, שאמר בברייתא, ראשית הגז אינו נוהג אלא בארץ⁸⁵¹. וכרבי יהודה בן בתירה בדברי תורה, שאמר בברייתא, אין דברי תורה מקבלין טומאה, ובעל קרי אין צריך טבילה לדברי תורה. וכרבי יאשיה בכלאים, ששנו כדבריו בברייתא, לעולם אין חייב עד שיזרע חטה ושעורה וחרצן במפולת יד, שלשתן יחד.

למדנו במשנה את החומרות שיש בראשית הגז יותר מזרוע ולחיים ובקבה. שואלת

ראשית הגז בטרפה

849 הואיל ולא שייר לעצמו מאותו המין כלום, אין עליו להפריש על אותן גזים שמכר. ואף על פי שהצאן לא מכרום – על הלוקח להפריש, שלקח ממתנות הכהן. רש"י.

850 ותנן 'לקח גז צאנו של חבירו אם שייר המוכר חייב'. רש"י.

851 והוא הדין למתנות. רש"י.

הגמרא, מדוע לא שנו שחומר בראשית הגז שנוהג בטרפות, מה שאין כן במתנות⁸⁵²? אמר רבינא, משנתנו כרבי שמעון שאמר בברייתא, טרפה פטורה מראשית הגז. ומבאר הגמרא, שלומד בגזירה שווה "נתינה" "נתינה" ששניהם לא נוהגים בטרפה. שואלת הגמרא, אם כן, היה לו ללמוד ראשית הגז בגזירה שווה מתרומה ולחייב רק בארץ ולא בחו"ל. והרי שנינו ראשית הגז נוהג בארץ ובחו"ל? אלא טעמו של רבי שמעון הפוטר טרפה מראשית הגז, שלומד בגזירה שווה "צאן" "צאן" ממעשר, ששניהם פטורים בטרפה⁸⁵³.

לומדים ראשית הגז ממעשר ולא מבררת הגמרא, מנין שמעשר לא נוהג בטרפה, שנאמר: "כל אשר יעבור תחת

השבט" פרט לטרפה שאינה עוברת. שואלת הגמרא, מדוע אין לומדים גזירה שווה "צאן" "צאן" מבכור שחייב אף בטרפה? עונה הגמרא, מסתבר ללמוד את ראשית הגז ממעשר, שכן דומים זה לזה בהלכות הבאות: 1. מעשר וראשית הגז לא בעינן זכרים, 2. אין נוהגים בהמה טמאה⁸⁵⁴. 3. מעשר וראשית הגז אינם אלא במרובים: מעשר בעשרה, ראשית הגז בחמש. 4. אינם קדושים מרחם, 5. אינם נוהגים באדם⁸⁵⁵, 6. ואינם נוהגים אלא בפשוטים, 7. ולא נהגו לפני מתן תורה⁸⁵⁶. אדרבה! עדיף ללמוד את ראשית הגז מבכור, שכן דומים זה לזה בהלכות הבאות: 1. נוהגים ביתום אף על פי שמתה אמו קודם לידתו⁸⁵⁷, 2. נוהגים בלקוח, 3. נוהגים בשותפות⁸⁵⁸, 4. נוהגים אף אם נתנו לו במתנה, 5. נוהגים אף שלא בפני הבית⁸⁵⁹, 6. שניהם מתנות כהונה השייכים לכהן⁸⁶⁰, 7. אינם צריכים שיקדישום⁸⁶¹, 8. שניהם מותר למוכרם⁸⁶², והרי הם מרובים

852 טרפה אינה בכלל מתנות, דכתיב 'ונתן לכהן' ולא לכלכו. רש"י.

853 טרפה שאינה עוברת תחת השבט: כגון נחתכו רגליה מהארכובה ולמעלה, וילמד לשאר טרפות. רש"י.

854 אבל בכור אינו אלא זכר ונוהג בחמור. רש"י.

855 אבל בכור נוהג ביחיד וקדוש מרחם ונוהג באדם. רש"י.

856 אבל בכורות קדשו במצרים. רש"י.

857 אבל מעשר לא, שנלמד בגז' ש'תחת' 'תחת' מקדשים שנא' בהם 'תחת אמו' פרט ליתום. רש"י.

858 מעשר פטור בלקוח וכן השותפות, שנא' 'יהיה לך' ולא של שותפות (בכורות נו:). רש"י.

859 מעשר נוהג רק כשביהמ"ק קיים (בכורות גג.), גזרה משום לקוח ומשום יתום. רש"י.

860 מעשר נאכל לבעלים כשלמים. רש"י.

861 בכור אינו צריך להקדיש שקדושתו מרחם, וגו' אין צריך להקדיש, שאין קדושה חלה עליו. אבל מעשר מקדישו בשבט. ורש"י מביא פי' נוסף, שבשניהם אפשר לקדש אשה משא"כ במעשר. ורש"י דוחה זאת.

862 בכור יכול כהן למוכרו, וכן גז. אבל מעשר אינו נמכר, (בכורות לב.) שנאמר 'לא יגאל' אינו נמכר לא חי ולא

מזהלכות שדומים למעשר? עונה הגמרא, עדיף ללמוד פשוט מפשוט
ולא מבכור.

